

گزارش همایش تمدن،

جاذبه‌های تاریخی و

طبیعی زاگرس

(لرستان - تیرماه ۱۳۸۰)

طوبی ساطعی

۳۱۷

به دنبال نامگذاری سال ۲۰۰۱ به عنوان «سال گفتگوی تمدنها» و به منظور آشنایی جهانگردان با پیشینه کهن فرهنگی و تاریخی و جاذبه‌های طبیعی ایران، سازمان ایرانگردی و جهانگردی با همکاری میراث فرهنگی و مرکز بین‌المللی گفتگوی تمدنها با شعار «سال ۲۰۰۱ سال بازدید از ایران» طی یک تقویم زمانی معین از تاریخ ۱۵ اسفند ۱۳۷۹ تا دی ماه ۱۳۸۰ در ۲۷ نقطه کشور جشنواره‌های متعددی را بر پا می‌نماید.

«تمدن و جاذبه‌های تاریخی زاگرس» عنوان هشتمین جشنواره بود، که از تاریخ ۲۰ تا ۲۶ تیر سال جاری در شهرستان خرم‌آباد برگزار شد. این جشنواره با شرکت استانهای زاگرس نشین در دو بخش علمی و نمایشگاهی آغاز به کار کرد. در بخش علمی آن صاحب‌نظران طی نشست یک روزه در محل سالن دانشگاه لرستان پیرامون محورهای همایش، مقالات خود را ارائه دادند و بخش نمایشگاه جشنواره با شرکت بیش از ۴۰ غرفه و اجرای برنامه‌های متنوع از قبیل موسیقی، نمایش فیلم و پخش عکس و اسلاید، شاهنامه‌خوانی به لهجه لُری و... این بخش را به نحو مطلوب گرداندند.

استان لرستان با گستره‌ای نزدیک به سی هزار کیلومتر مربع در جنوب غربی ایران و در ناحیه زاگرس میانی واقع شده است. این سرزمین دیرپا به سبب پیشینه کهن فرهنگی و جاذبه‌های شگفت‌انگیز طبیعی، همواره در کانون توجه جهانگردان خارجی قرار گرفته است. لرستان

سرزمینی کوهستانیست که از شمال به استانهای مرکزی و همدان، از شرق به استان اصفهان، از جنوب به استان خوزستان و از غرب به استانهای ایلام و کرمانشاه محدود است، با آب و هوایی بسیار متنوع. زیباترین غارها با نقش‌های عصر حجر، چشم‌نوازترین آبشارها، رودها، دریاچه‌ها، مراتع و آثار فرهنگی، تجاری، خدماتی و توریستی این استان در شهرهای ۹ گانه آن (خرم‌آباد - مرکز استان، بروجرد، درود، الیگودرز، ازنا، آلیشتر، نورآباد، کوه‌دشت و پلدختر) جذاب‌ترین مناظر و آثار تاریخی - فرهنگی برای جلب سیاحان از اقصی نقاط جهان هستند.

جشنواره تمدن و جاذبه‌های تاریخی و طبیعی زاگرس در بخش علمی خود با همایشی از حضور بیش از ۱۴ سخنران که غالباً از پژوهشگران - محققان استادان و دست‌اندرکاران باستانشناسی و میراث فرهنگی کشور بودند، کار خود را آغاز کرد و سخنرانان با مقاله‌های علمی - کاربردی خود، زوایایی از ثروت و جاذبه‌های طبیعی این استان را معرفی کردند و از مشکلات و عدم مدیریت صحیح و برنامه‌ریزی حساب شده، به عنوان عاملی در جهت تضعیف اقتصادی صنعت توریسم در این محدوده جغرافیایی، داد سخن دادند.

همایش در روز چهارشنبه ۲۰ تیرماه ساعت ۸/۵ صبح در تالار دانشگاه لرستان با تلاوت آیاتی از قرآن و سرود جمهوری اسلامی گشایش یافت. مهندس نصیرالدین شاهرخی معاونت عمرانی استانداری و رئیس کمیته گردشگری استان لرستان، ضمن خیرمقدم و آرزوی اوقاتی خوش برای میهمانان گرانقدری که زحمت سفر و سختی راه را تحمل کرده و برای اعتلای فرهنگی لرستان، به تهیه مقاله و پژوهش همت گمارده‌اند، اولین سخنران جلسه بودند و در پایان صحبت‌هایشان از آقای نورالله عابدی استاندار لرستان دعوت کردند که مراسم را آغاز نمایند. در قسمتی از سخنان آقای عابدی آمده بود: «مقوله گردشگری جدا از زندگی انسان نیست و انسان بدون گردشگری و دانستن و فهمیدن و سیر و سیاحت در این جهان نمی‌تواند از تمام ظرفیت‌های موجود در خود استفاده ببرد و انسانی سالم باشد. بخشی از گردشگری، آگاهی از تمدن زندگی و تاریخ مردم دنیاست و لرستان، امروز پذیرای این جمع دانشمند است تا قسمتی از این زندگی و تاریخ مردمی را عرضه کند. و در فرهنگ لری ما داریم که: میهمان قابل اکرام و تکریم است.»

نمایش اسلاید از زیباترین اماکن تاریخی و مناظر طبیعی استان لرستان تحت عنوان چند نما از زاگرس توسط علیرضا فرزین هنرمند و پژوهشگری که عکسهایش زینت بخش بسیاری از کتابهای تاریخ لرستان است، پیش‌درآمدی بر مقوله تمدن و جاذبه‌های تاریخی و طبیعی زاگرس و آغازگر همایش مذکور بود.

هیأت رئیسه نشست اول جلسه را آقایان موسوی نژاد - مرتضی طالع ماسوله و علی

● هیأت رئیسه اول: علی دهباشی - مرتضی طالع ماسوله - موسوی نژاد (عکس از جلال عادل)
 دهباشی تشکیل می‌دادند و به همین ترتیب از اولین سخنران همایش دکتر سکندر امان‌الهی
 فارغ‌التحصیل رشته انسان‌شناسی دانشگاه رایس هوستون امریکا دعوت کردند تا به ایراد
 سخنرانی خود بپردازد.

چکیده ای از مقاله ایشان که «تکامل فرهنگ در زاگرس میانی» نام دارد را در اینجا می‌خوانیم:
 «زاگرس میانی یکی از مناطق زیبای جهان است که با توجه به وضعیت زیست بومی
 (اکولوژیکی) زمینه رشد و تکامل فرهنگ را فراهم کرده است. منظور از تکامل فرهنگ همانا
 دگرگونی و تحول در شیوه زندگی انسان و جوامع انسانی می‌باشد که با گذشت زمان و در نتیجه
 اختراعات و نوآوری‌ها از سادگی به پیچیدگی گراییده است. از سویی، شاخه‌ای از انسان‌شناسی
 به بررسی شیوه زندگی و یا فرهنگهای جوامع گذشته می‌پردازد تا از چگونگی تحولات فرهنگی
 و پیامدهای آنها آگاهی یابد. بررسی‌های باستانشناسی در زاگرس میانی و دامنه‌های آن حاکی از
 آنست که چهار مرحله فرهنگی یعنی دیرینه سنگی، میانه سنگی، نوسنگی و تمدن در این منطقه
 رخ داده است. از این رو زاگرس میانی یکی از معدود نقاط باستانی جهان است که دارای آثار
 باستانی فراوان بوده و قابلیت تبدیل شدن به یکی از قطب‌های جهانگردی را دارد.»

سخنران بعدی دکتر ناصر فکوهی استادیار دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران با عنوان
 مقاله «توسعه منطقه‌ای و فرهنگهای محلی زاگرس» بودند که چکیده‌ای از آن را در اینجا

● هیأت رئیسه دوم: حمید دهقان - کاظم طباطبایی - دکتر امان‌اللهی (عکس از منبر سلطانی) آورده‌ایم:

«توسعه منطقه‌ای این امکان را بوجود می‌آورد که نقاط قدرت و ضعف به پهنه‌ای به مراتب بزرگتر از استان مورد بررسی قرار گیرند. انسجام فیزیکی حاصل از پیوستگی جغرافیایی و کالبدی منطقه سبب می‌شود که بتوان انعطاف ناپذیری و دیوان سالاری‌های محلی را پشت سر گذاشت و میزان بهره‌برداری از پتانسیل‌های موجود در پهنه‌ای گسترده را به حداکثر ممکن و در نتیجه به بالاترین کارایی رساند. وجود قطب‌های توسعه در منطقه، در چنین دیدگاهی، نه به مثابه عاملی در تضعیف نقاط توسعه نیافته، بلکه ابزاری برای ایجاد زمینه‌های گسترش توسعه به حساب می‌آید. با این وجود، فرهنگ‌های محلی، چنانچه سیاستی درست در برخورد و مدیریت آنها به کار گرفته نشود، می‌توانند نقشی تدافعی و حتی منفی در برابر توسعه منطقه‌ای داشته باشند به صورتی که با تقویت محلی‌گرایی سبب تقویت موانع دیوان سالارانه در سطوح خرد به حدی بسیار بالاتر از میزان متعارف شده و عملاً سبب شکست طرح‌های توسعه منطقه‌ای شوند. در این مقاله تلاش شده است که رابطه متقابل میان فرهنگ‌های محلی و مرکزیت ذاتی توسعه منطقه‌ای مورد بررسی قرار گیرد.»

سومین سخنران آقای محمدعلی اینانلو مدیر مجله طبیعت و تهیه کننده و کارگردان برنامه برون مرزی «ایران، سرزمینی با یک مرز» مقاله خود تحت عنوان «زاگرس، خاستگاه تاریخ

● اجرای موسیقی بومی با سرپرستی ایرج رحمانپور (عکس از جلال عادل)

طبیعی» را فی البداهه آغاز کرد که زاگرس از کجا بوجود آمده است؟ و تشکیل منظومه شمسی - زمین - خشکی ها - فلات ها - فلات ایران و زاگرس چگونه بوده است؟

احمد پناهی سمنانی محقق و پژوهشگر سخنرانی خود را تحت نام «بازتاب جلوه های طبیعی و تاریخی در اشعار و ترانه های مردم زاگرس» ایراد کرد. وی در این مقاله کوشیده است به مدد یکی از غنی ترین تمدن ها و قالبهای فرهنگ عامه، یعنی ترانه های بومی، جلوه هایی از زندگی قوم لر را در ارتباط با تاریخ طبیعی زاگرس نشان دهد. این قالب از آن روی برگزیده شده که ترانه های بومی اولاً محتوای مضمونی بسیار غنی و پرتحرک و ساختارهای شعری متنوع و مقبولین فراگیر میان مردم دارند، دیگر آنکه به تقریب تمامی پدیده های زندگی انسان بومی در آمیزه شگفت آور با محیط پیرامون او را بازتاب می دهند.

در ترانه های بومی مناطق لرنشین، عناصر مرتبط با معیشت دامداری و دامپروری پایه اصلی اقتصاد این جامعه، بیشترین مهم را دارد. گاو و گوسفند نه تنها حیوانات شیره، که یار و یاور و دوست انسان لرنند. مزاج لر، زیبایی و صفای طبیعت را می شناسد و به آن عشق می ورزد. آرزوی او دست یافتن به کیفیتهای متعالی و رشد دهنده زندگی است. جلوه های طبیعت پیرامون او عناصر اصلی را در ساختار آفریده های ذوقی و احساسی او تشکیل می دهند.

پس از این سخنرانی، اجرای موسیقی بومی با سرپرستی ایرج رحمانپور و پذیرایی در هوای

● مهرداد ملک‌زاده (عکس از جلال عادل)

آزاد به مدت یک ربع ساعت، فرصت دوباره‌ای برای میزبانان و مدعوین محترم ایجاد کرد تا در نشست دوم هیأت رئیسه - آقایان دکتر امان‌الهی، حمید دهقان و کاظم طباطبایی - به استقبال سخنرانان بعدی بروند. دیگر استادان و محققان هر یک به ایراد سخنرانی و طرح مقوله‌ای جدید در کشف و جذایت استان لرستان پرداختند و یا به پخش قسمتی از فیلم یا نمایش عکس و اسلاید اکتفا کردند.

آقای جعفر مهرکیان، عضو هیأت علمی دانشگاه در رشته باستانشناسی و عضو کمیته کتبی‌ها در سازمان میراث فرهنگی با مقاله «ایپیر دولت شهر ایلامی در زاگرس میانی»، آقای اردشیر آخوندی با نمایش اسلاید در جاذبه‌های گردشگری زاگرس، حسین غضنفری در مورد «برنامه سفرسازی»، علیرضا شجاعپور به مقوله «شکار در شاهنامه»، دکتر ناصر کرمی به «امکان سنجی جاذبه‌های اکوتوریستی در زاگرس میانی» مهرداد ملک‌زاده در مورد «انسان‌شناسی تاریخی لرستان، مادها و همسایگان (اتحادیه قبایل)» پرداختند.

سپس حسینعلی مکنونی قطعه شعری به نام «به زاگرس بیا، عزیزم» را چنان با حال و هوای معتدل لرستان در هم آمیخت که ندای تحسین از یکایک حضار برخاست و مورد تشویق فراوان قرار گرفت.

حسن ختام جلسه با موضوع «جاذبه‌های توریستی لرستان» توسط اسد عبداللهی ایراد شد و

پس از آن مدعوین و حضار همگی به سمت استراحتگاهی که با همکاری استانداری و مرکز ایرانگردی در اختیار قرار داده شده بود رفتند و مورد لطف و پذیرایی فراوان قرار گرفتند.

این جشنواره در بخش نمایشگاهی، افتتاح جشنواره و نمایشگاه غرفه‌های شهرهای مختلف محدوده زاگرس نشین لرستان را در قلعه فلک الافلاک گنجانده بود که از ساعت ۱۸ روز چهارشنبه ۲۰ تیر تا روز ۲۶ تیرماه روز اختتامیه جلسه، ادامه داشت.

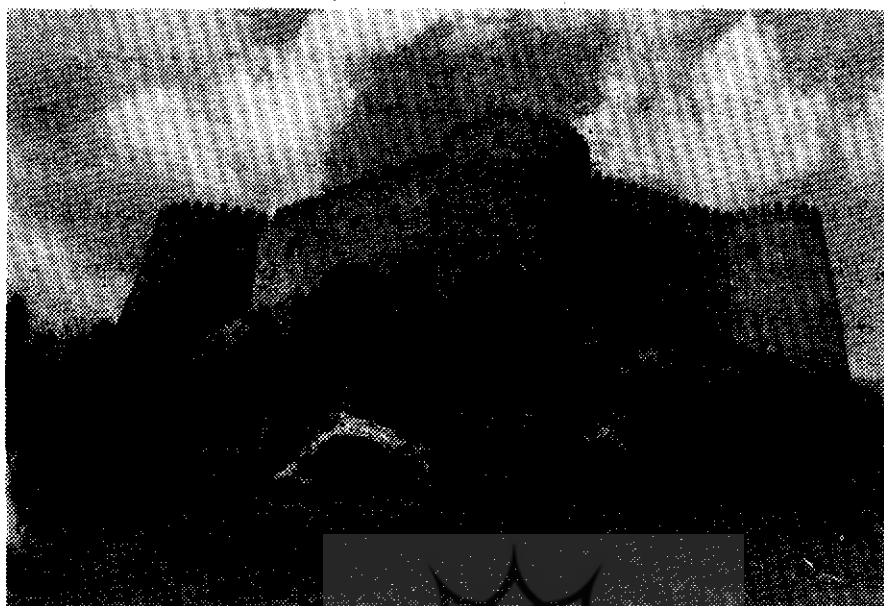
برنامه‌های هنری نمایشگاه که شامل موسیقی، تئاتر، شعرخوانی، بخش فیلم و نمایش اسلاید و عکس جاذبه‌های گردشگری لرستان بود همه روزه از ساعت ۱۸ تا نیمه شب بر پا بود و غرفه‌ها هم که هر کدام نماینده یکی از شهرهای این استان بودند با عرضه کالاهای دست ساز مردم آن نواحی در برقراری نمایشگاه سهیم بودند.

بازدید از مناطق طبیعی و تاریخی از جمله سراب کهمان شهرستان الشتر، آثار تاریخی شهر خرم‌آباد - بازدید از آبشار آب سفید الیگودرز، سفر به شهرستان بروجرد و بازدید از اماکن تاریخی و جاذبه‌های سیاحتی آن شهرستان از دیگر برنامه‌های مدون جشنواره بود که تا آخرین روز برنامه‌ریزی شده و میهمانان را بر طبق آن راهنمایی می‌کردند.

اختتامیه جشنواره در محل قلعه فلک الافلاک خرم‌آباد در روز سه‌شنبه ۲۶ تیرماه و در واپسین ساعات شب در حضور مدعوین و بازدیدکنندگان به انجام رسید و هشتمین جشنواره میراث فرهنگی در استان لرستان به بهترین نحو پایان گرفت.

قلعه و گنجینه فلک الافلاک قلعه‌ای زیبا و دیدنی با ۵۳۰۰ متر مربع مساحت بر فراز تپه‌ای در مرکز شهر خرم‌آباد، با چشم‌اندازی فوق‌العاده زیبا قرار گرفته است. نام قدیم آن که به دوران ساسانیان برمی‌گردد، دژ شاپور خواست بوده و دارای ۸ برج مدور و دیوارهای بلند و مستحکم است. این قلعه با اشراف کامل بر اطراف، محل امن و سنگری محکم برای حکام در مقابله با مخالفان بوده است و در قبل از انقلاب اسلامی به عنوان زندان مورد استفاده قرار می‌گرفته است. پیدایش شهر خرم‌آباد از این قلعه بوده و به تدریج شهر در اطراف آن توسعه یافته است. چشمه‌ای با آب زلال و خنک در تمام سال از زیر قلعه جاریست که با استخر و پارک موجود، زیبایی خاصی به حاشیه قلعه داده است.

این بنا علاوه بر ویژگی‌های معماری پرصلابت، گنجینه‌ای منحصر به فرد نیز دارد. این گنجینه شامل ابزارهای سنگی عهد حجر، سفالینه‌های پیش از تاریخ، مهرهای متنوع سنگی، اشیای بی‌نظیر و مقدس مفرغی، ظروف و اشیای مربوط به دوران اسلامی و نمونه‌هایی از سنگ مزارهای منقوش لرستان می‌باشد. هم اکنون بسیاری از مفرغ‌های لرستان زینت بخش معتبرترین

● قلعه فلک الافلاک عکس از علیرضا فرزین

موزه‌های جهان است.

۳۲۴

این قلعه که یکی از بناهای معتبر تاریخی است، با گذشت زمان همچنان استوار و پابرجاست و علی‌رغم بمبارانهای دوران جنگ که یکی از برج‌های هشتگانه آنرا تخریب کرد، استانداری لرستان فوراً به ترمیم آن پرداخت و حراست از این بنای باستانی را در رأس امور قرار داد، ولی متأسفانه احاطه برخی نهادها که می‌توانند در جای دیگری هم به فعالیت بپردازند، در پیرامون قلعه و عدم بازسازی و بازگشایی خیابانهای اطراف که به این تپه منتهی می‌شوند و مهمترین مسئله، وجود بناهایی نیمه مخروب و فاقد هرگونه جاذبه چشمی در حاشیه تپه، از مهمترین مسائل کمبود جاذبه جهانگردی و عدم شناسایی محدوده است که به عنوان دو عامل عمده در ابعاد مختلف و همچنین کمبود تاسیسات جهانگردی بعنوان بازدارنده‌های توسعه توریستی ایران به شمار می‌رود و بر طرف نمودن این دو عامل و تقویت فعالیت در این محورها از اهم فعالیت‌های توریستی محسوب می‌شود.

امید است لرستان نیز به عنوان یک بخش از این سرزمین پهناور با تاریخ و تمدن دیرین از استقرارهای اولیه انسانی تا به حال، بتواند در جذب توریست، موفقیت لازم و در خور توجه چنین ثروت عظیمی در دل کوهستان زاگرس را حاصل نماید.